

NİZÂR KABBÂNÎ VE ESERLERİ ÜZERİNE NOTLAR*

Süleyman TÛLÛCÛ **

ÖZET

Nizâr Kabbânî, Suriyeli bir diplomat, şair, denemeci ve yayımcıdır.

Nizâr Kabbânî, 21 Mart 1923 tarihinde Suriye'nin başkenti Şam'da orta halli bir tüccar ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası Tefvîk Kabbânî Suriyeli, annesi ise Türk asıllı idi. 1930-1941 yılları arasında el-Külliyetü'l-İlmiyyetü'l-Vataniyye'de öğrenim gördü. Daha sonra Şam Üniversitesi'nde hukuk tahsil etti. 1945'te buradan mezun oldu. Bu Üniversitede öğrenci iken (1944) "Kâlet İî es-Semrâ" (Esmer [Kız/Kadın] Bana Dedi ki) başlıklı ilk şiirini yazdı. Hukuk Fakültesi'nden mezuniyetinin ardından, Suriye Dışişleri Bakanlığı adına Beyrut, Kahire, İstanbul, Madrid, Pekin ve Londra dâhil, çeşitli başkentlerde danışma veya kültür ataşesi görevi ile çalıştı.

Nizâr Kabbânî, hayatında iki kere evlendi. İlk karısı kuzeni Zehrâ idi. İkinci evliliği Belkîs er-Râvî adlı Iraklı bir kadınla oldu. Nizâr Kabbânî, 30 Nisan 1998 tarihinde 75 yaşında, bir kalp krizi sonucu Londra'da öldü ve Şam'da toprağa verildi.

Nizâr Kabbânî, Arap dünyasında en çok saygı duyulan çağdaş şairlerden biridir. Onun şiirsel üslubu; sadeliği ve aşk, feminizm, din ve Arap milliyetçiliği temalarını incelemede zarafeti bir araya getirir.

Anahtar Kelimeler: *Nizâr Kabbânî, Belkîs er-Râvî, Feminizm, Arap Milliyetçiliği, Suriye, Çağdaş Arap Şiiri.*

* Bu yazı, daha önceleri, "Suriyeli Çağdaş Arap Şairi Nizâr Kabbânî Üzerine Bazı Notlar" başlığı ile neşredilmişti (*Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 28 (2007), s. 1-8). Bu defa bu yazıyı, birçok ilâve ve birkaç düzeltme ile, özellikle Türk okuyucusuna yararlı olacağını düşünerek, zengin bir "Seçilmiş Kaynakça" ile yeniden yayınlamayı uygun gördük. Çalışmamızı bitirdiğimiz sıralarda, Nizâr Kabbânî hakkında yazılmış 90 kadar eserin künyesini internetten tespit etme imkânını bulduk. Bunlardan bazılarının adlarını bu kaynakçaya almakla yetindik (bu hususta geniş bilgi için meselâ bk. http://www.worldcat.org/wcpa/search?q=nizar+kabbani&qt=spelling_suggestion). [2010] Nizâr Kabbânî hakkında kaynakça için ayrıca bk. Wisam Mansour, "Kabbani's Women: From the Sultan's Wife to the Lady Friend in Exile", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 44, sy. 1 (2004), s. 1-15. Diğer yandan, bu yazımızda Nizâr Kabbânî'nin eserlerinin farklı baskılarını da tespit etmeye çalıştık. Yazı içerisinde birkaç künyedeki eksiklik, tüm çabalarımıza rağmen giderilememiştir.

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâgati Anabilim Dalı.

ABSTRACT

Notes on Nizar Qabbani and His Works

Nizar Qabbani is a Syrian diplomat, poet, essayist and publisher.

Nizar Qabbani was born in the Syrian capital of Damascus to a middle class merchant family in March 21, 1923. He studied at the National Scientific College School (al-Kulliyya al-'Ilmiyya al-Wataniyya) in Damascus between 1930 and 1941. His father, Tawfiq Qabbani, was Syrian while his mother was of Turkish descent. He later studied law at the Damascus University. He graduated with a bachelor's degree in law in 1945. While a student in this University he wrote his first collection of poems entitled "Qālat lī al-Samrā" (The Brunette Told Me) in 1944. After graduating Law School, he worked for the Syrian Foreign Ministry, serving as he worked or cultural attaché in several capital cities, including Beirut, Cairo, Istanbul, Madrid, Peking, and London.

Nizar Qabbani was married twice in his life. His first wife was his cousin Zahra. His second marriage was to an Iraqi woman named Balqis al-Rawi. Nizar Qabbani died in London on April 30, 1998 at the age of 75 as a result of a heart attack and he was buried in Damascus.

Nizar Qabbani is one of the most revered contemporary poets in the Arab world. His poetic style combines simplicity and elegance in exploring themes of love, eroticism, feminism, religion and Arab nationalism.

Key Words: *Nizar Qabbani, Balqis al-Rawi, Feminism, Arab Nationalism, Syria, Contemporary Arabic Poetry.*

"Kabbânî", Suriyeli yazarlar ailesinin ortak adıdır. İlk olarak Arap Tiyatrosu'nun kurucularından Ahmed Ebû Halîl' (1833-1903)'den; sonra *Semerâtü'l-Fünûn* dergisinin, Makâsîd Lisesi'nin kurucusu olan 'Abdülkâdir Kabbânî (1847-1935)'den söz edilir².

1 Bk. 'Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü'l-Mü'ellifîn*, Dimaşk 1376/1957, II, 94-95; John A. Haywood, *Modern Arabic Literature 1800-1970*, London 1971, s. 60; Ahmet Savran, 19. Yy. *Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, Erzurum 1991, s. 66-67.

2 Meselâ bk. P. Di Tarrâzî, *Târîhu's-Sihâfeti'l-'Arabiyye*, Beyrut 1913, I, 25-27, 99-101; Corcî Zeydân, *Târîhu Âdâbi'l-Lugati'l-'Arabiyye*, Beyrut 1983, IV, 416; "Kabbânî", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, X, 6138; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, nşr. Züheyr Fethullâh, Beyrut 1989, I, 248; IV, 46; krş. İsmail Durmuş, "Kabbânî, Abdülkâdir b. Mustafa", *DİA*, XXIV, 13.

Nizâr Tevfik Kabbânî, 21 Mart 1923 tarihinde eski bir Şam evinde dünyaya geldi. Babası Tevfik Kabbânî Suriyeli, annesi ise Türk asıllı idi. Dört çocuklu orta halli bir ailenin ikinci çocuğu idi. Öğrenimini, ilkokuldan lisenin sonuna kadar Şam'da el-Külliyetü'l-İlmiyyetü'l-Vataniyye'de yaptı (1930-1941). Medresetü't-Techîz'e girdi (1941-1942). Buradan mezuniyet diplomasını aldı. Ardından dört yıllık bir öğretimden sonra Şam'da Suriye Üniversitesi (el-Câmi'atü's-Sûriyye) Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1942-1945). 1945 yılı Ağustosunda henüz 22 yaşında iken Suriye'nin Kahire Büyükelçiliği'nde çalışmaya başladı. Buradaki görevi 1948 yılına kadar devam etti. Sonra, 1966 yılına kadar İstanbul, Londra, Beyrut, Pekin ve Madrid'de diplomat olarak görev yapan Nizâr Kabbânî, bu yıl içinde emekli olmuş ve Beyrut'a yerleşmiştir. 1967 Haziranında Arapların İsrail karşısında uğradıkları yenilginin öfkesiyle kaleme aldığı "*Hevâmiş 'alâ Defteri'n-Nekse*" (Gerileme Kitabına Dipnotlar, Bozgun Notları) başlıklı şiir kitabı, şairin Mısır'da aforoz edilmesine yol açmıştır. Bu yıl içinde Beyrut'ta kendi adını taşıyan bir yayınevi kurmuş³ ve birkaç yıl sonra ikinci eşi Belkîs er-Râvî ile evlenmiştir. Bağdat'ta tanıştığı eşi Belkîs, 12 yıllık bir beraberlikten sonra, Beyrut'ta Irak Büyükelçiliği'ne düzenlenen bir bombalı saldırıda, 1982 yılı sonlarında (15 Aralık) hayatını kaybetmiştir. Gerek bu olay gerekse siyasî şiirlerinde acımasızca eleştirdiği Arap yöneticilerin tutumları Nizâr Kabbânî'yi daha ihtiyatlı davranmaya sevk etmiştir⁴. Son yıllarında Londra'da yayınlanan *el-Hayât* gazetesinde on beş günde bir yazıları, şiirleri çıkan şair, nispeten rahat bir ortamda, hem Arap dünyasını, hem modern bilim ve teknoloji uygarlığını; insanî ve ilâhî değerler adına yoğun bir eleştiri bombardımanına tutuyordu. Nizâr Kabbânî, 30 Nisan 1998 tarihinde Londra'da öldü ve cenazesi Şam'a getirilerek, burada aile mezarlığına gömüldü.

Nizâr Kabbânî, çocukluk yıllarında güllerin, yaseminlerin süslediği bahçede resimler yapmaya çalışmış, bir ara müzikle de uğraşmış, ama sonunda şiirde karar kılmıştır. 1939 yılında şiir yazmaya başlamış ama bir şair olarak ilk çıkışını henüz Hukuk Fakültesi öğrencisi iken, 1944 Eylülünde kendi imkânları ile yayımladığı (300 nüsha) "*Kâlet İi es-Semrâ*" (Esmer [Kız/Kadın] Bana Dedi

3 Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî: el-Edebü'l-Hadîs*, Beyrut 1986, II, 686; Robert B. Campbell, *A'lâmü'l-Edebi'l-'Arabiyyi'l-Mu'âsir, Siyer ve Siyer Zâtiyye*, Beyrut 1996, II, 1084; Aysel Ergül Keskin, *Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Ankara 2006, s. 39.

4 İbrahim Demirci, "Nizar Kabbânî de Kim?", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 1998, s. 13.

ki) adlı şiir kitabı ile yapmıştır⁵. Diliyle ve anlatımıyla olduğu kadar, muhteva-sıyla da -özellikle kadına ve cinselliğe yaklaşımındaki cüretiyle- geleneksel şiir ve ahlâk anlayışının sınırlarını zorlayan bu eser, II. Dünya Savaşı kuşağının yaşadığı kaygı, kayboluş ve duygusal bastırılma gibi konuların cüretli bir yorumu niteliğindedir. Kitap yayınlanınca muhafazakâr ve geleneksel değerlere önem veren çevrelerin şiddetli tepkilerini üstüne çekmiş ve hem şekil, hem de muhteva açısından geleneksel Arap şiir tarzından bir sapma olarak değerlendirilmiştir.

Tüm bu rahatsızlık ve karşı çıkışlara rağmen, Nizâr Kabbânî, Arap halkının bilinç ve duygularını korku, yılgınlık ve içine düştüğü ikilemden kurtarmaya çalıştığını ileri sürerek, ilk dönem şiirlerinde eski belâgat putlarını yıkmaya çalışır; uçarı ve cinselliği ön plâna çıkaran şiirler yazar. O, kuşağının duygusal sorunlarını açık seçik bir biçimde kâğıda dökmekten çekinmemiştir. Öyle ki, bazıları onun şiirlerinde “tarihin girdaplarında ve taklitçilikte hapsolup kalmış” Arap gençliği için bir çıkış yolu görmüşlerdir⁶.

Nizâr Kabbânî, şiir yazmaya başladığı andan itibaren kendi dilini bulur ve kendi ifadesiyle, “Onu insanların, tüm insanların pencerelerine konan bir kuş hâline getirir.” Onun zengin, özverili ve coşkun bir tabiatı vardır. Şiirleri Arap dünyasının hemen her yerinde yayılmıştır. Yirmiyi aşkın şiiri, başta Muhammed ‘Abdülvehhâb olmak üzere, çeşitli bestekârlarca bestelenmiş, Ümmü Külsûm’dan Mâcide Rûmî’ye kadar çeşitli şarkıcılar tarafından kırk yıldır söylenegelmiştir.

Nizâr Kabbânî’nin şiirleri, genel olarak kadın ve siyaset olmak üzere iki ana temadan meydana gelir. Kadın konusu, sanat yaşamının bütün safhalarında yer alır ve gelişim bakımından süreklilik gösteren en geniş tema olur⁷. Siyasî şiirlerinde ise çağdaş Orta Doğu Arap ülkelerinin (Filistin, Mısır; Arap-İsrail savaşı vb.) siyasî meseleleri üzerinde durmuştur. Ezcümle İsrail’in Filistin topraklarını haksız yere işgalinden sonra kaleme aldığı “Kudüs” adlı şiir, Nizâr Kabbânî’nin en ünlü şiirlerinden biridir.

Nizâr Kabbânî, çağdaş Arap edebiyatına damgasını vuran önemli şahsiyetlerdendir. Duygusal ve romantik bir şair olan Nizâr Kabbânî, şiirlerini oldukça sade bir dille yazmıştır.

5 A. mlf., a.g.m., s. 13.

6 Nizâr Kabbânî, *İşgal Altında*, çev. Turan Koç-İbrahim Demirci, Kayseri 1996, Turan Koç’un yazdığı giriş, s. VII vd.

Laurent Mignon da onun edebî kişiliği ve şiiri hakkında şu bilgileri verir: “Nizâr Kabbânî, belki de çağdaş Arap edebiyatının en büyük şiir ustasıydı. Gerek dil ve şekil, gerekse konu açısından Nizâr Kabbânî'nin, muhafazakâr eleştirmenlerin sert tepkilerine rağmen Arap şiirine son yarı yüzyılda yeni ve çağdaş bir mahiyet kazandıranlar arasında küçümsenemeyecek bir yeri vardır. Üstelik Fas'tan Irak'a kadar bütün Arap dünyasında sıradan insanın beğenisini ve sevgisini kazanmıştır.”⁸

Birçoklarıncı “Kadın Şairi”, “Arap Milletinin Şairi” ve “Bütün Nesillerin Şairi” olarak nitelendirilmiş olan Nizâr Kabbânî'nin ilk şiirlerinde, daha ziyade, sembolizmin hâkim olduğunu görürüz. Ayrıca şiirine daha yakından baktığımızda, onun varoluşsal bir özellik taşıdığını anlamakta pek güçlük çekmeyiz.

Diğer taraftan, Nizâr Kabbânî'nin büyük bir yekûn tutan şiirleri İslâm'ın temel hükümleri ve inanç esasları açısından değerlendirilmiş ve bunlarda İslâm'a aykırı bazı noktalara rastlandığı iddia edilmiştir. Nitekim Sa'îd b. Nâsır el-Gâmidî, “Nizâr Kabbânî... ve'l-Harb 'ale'l-'Akîde ve's-Şerî'a” (*el-Müctema'* [Küveyt], sy. 1300 (22 Muharrem 1419/19.5.1998), s. 45-47) başlıklı yazısında, bu noktaları, onun bazı eserlerinden alıntılar yaparak göstermeye çalışmıştır. Kanaatimizce, burada şu hususu gözden uzak tutmamakta fayda vardır: Bir yazarın veya şairin inanç yönü ve dinî tutumu ayrı, sanatkârlık yönü ayrı değerlendirilmelidir. Burada, aslolan onun daha çok edebî tarafıdır. Eleştirmenlerin, elbette ki bu konuda birtakım görüşleri ve eleştirileri olacaktır. Her halükârda onun Müslüman bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Her ne olursa olsun, Nizâr Kabbânî'nin, İslâm dünyasında (XX. yüzyılın son yarısında) önde gelen şairlerinden biri olduğu muhakkaktır. Nitekim Adonis (doğumu: 1930) ile birlikte en büyük çağdaş Arap şairi olarak görülmüştür. Bir aşk şairi olarak tanınan Nizâr Kabbânî, 1967 Arap-İsrail savaşından sonra Arap şiirinde çağ açıcı bir rol oynamıştır.

Türkiye'de Nizâr Kabbânî, muhtemelen ilk kez, *Edebiyat* (yayınlayan: Nuri Pakdil) dergisinde görüldü. Nuri Pakdil'in hazırladığı *Çağdaş Arap Şiiri/Güldeste* (Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1976; genişletilmiş 2. baskı, *Arap Şiiri [Güldeste], II* adı ile, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1998)'de “Doğu” baş-

7 Salih Tur, “Nizâr Kabbânî'nin Aşk Şiirlerinde Annelik”, *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, yıl: VI, sy. 20 (Kış 2006), s. 118.

8 Nizar Kabbânî, *Aşkın Kitabı*, çev. Laurent Mignon, İstanbul 2000, çevirenin girişi, s. 5; krş. Asım Öz, “Egemen Söyleme Karşı Eleştirel Tanıklığın Şairi: Nizâr Kabbânî”, *Haksöz*, sy. 204 (Mart 2008), s. 65.

lıklı şiiriyle yer aldı. Turan Koç'un dilimize kazandırdığı kimi şiirleriyle İbrahim Demirci'nin çevirdiği bazı şiir ve yazıları "*İşgal Altında*" adıyla kitaplaştı (Rey Yayıncılık, Kayseri 1996). Yukarıda kaydettiğimiz "*Kasâ'id Mağdûbün 'aleyhâ*" başlıklı şiir kitabı, "*Gazaba Uğramış Şiirler*" adıyla, İbrahim Demirci tarafından Türkçeye çevrildi (Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997). Ergin Koparan, "*Hevâmiş 'alâ Defteri'n-Nekse*" başlıklı şiir kitabını "*Gerileme Kitabına Dipnotlar*" adı ile dilimize kazandırdı (BDS Yayınları, İstanbul 1997). Son yıllarda, Beyrut'ta günlük hayatı anlatan denemeleri İbrahim Demirci tarafından Türkçeye tercüme edilerek "*Ben Beyrut: Bir Kentin Günlükleri*" adıyla kitaplaştı (Hece Yayınları, Ankara 1999). Daha önceleri ve son zamanlarda da bazı şiir ve yazıları İbrahim Demirci ve Turan Koç tarafından Türkçeye çevrilerek *Yedi İklim*, *Çerağ*, *Edebiyat*, *Hece* gibi dergilerde yayımlanmıştır. Diğer yandan, Laurent Mignon, "*Kitâbü'l-Hub*" adlı kitabını "*Aşkın Kitabı*" başlığı ile Türkçeye çevirip yayınladı (Ayışığı Kitapları, İstanbul 2000). Müteakiben Nizâr Kabbânî'nin dilimize tercüme edilen diğer şiir kitapları şunlardır: *Hüzünlü İrmak*, çev. Metin Fındıkçı, İyi Şeyler Yayıncılık, İstanbul 2000; *Yasak Şiirler*, çev. Kemal Yüksel, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002; *Gözlerinin Mavi Limanında*; *Aşk-Kadın-Hüzün Şiirlerinden Seçmeler*, Arapçadan çev. Rıza Halilov-Aysel Ergül, Birey Yayınları, İstanbul 2002; *Seninle Evlendim Ey Özgürlük!*, çev. Kemal Yüksel, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2003. Bu arada Salih Tur'un onun hayatı, sanatı ve şiirleri üzerine hazırladığı doktora tezi (*Nizâr Kabbânî; Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*, danışman: Prof. Dr. Rahmi Er, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005) ile Aysel Ergül Keskin'in onun hakkında kaleme aldığı geniş kapsamlı bir incelemeyi (*Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Araştırma Yayınları, Ankara 2006) kaydetmemiz gerekir.

Diğer taraftan, yukarıdaki isimlere ilâveten, son yıllarda ülkemizde Azmi Yüksel, Kemal Kahraman, Ali Nar, Mahmut Çetin, Kenan Hanok, İlyas Altuner, Ali Sözer, İsmail Özdemir, Ulaş Başar Gezgin, İbrahim Şaban, Celâlettin Divlekçi, Kadir Deniz gibi yazarlar, onun bazı şiirlerini ve yazılarını Türkçeye çevirmişlerdir. Bunlar çeşitli edebiyat ve sanat dergilerinde (*Temrin*, *Yedi İklim*, *TÖMER/Edebiyat Dergisi*, *Kaşgar: Edebiyat Seçkisi*, *Yolcu*, *Eskiyeni*, *Rahle*, *Nar: Edebiyat Ürünleri Dergisi*, *Kertenkele*, *İkinci Yağmuru*, *Az Edebiyat* vb.) yayınlanmıştır. Hâlâ da yayınlanmaya devam etmektedir.

Ayrıca şunu belirtelim ki, Nizâr Kabbânî hakkında, başta Arap ülkelerinde olmak üzere birçok kitap yayınlanmış; çeşitli eserleri (özellikle kimi şiirleri

ve şiir kitapları) İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Almanca gibi tanınmış Batı dillerine tercüme edilmiş (aş. bk.) ve şiirlerinden yapılmış seçkilerin çevirileri yayınlanmıştır.

Eserleri:

Velût bir şair ve yazar olan Nizâr Kabbânî, 60'a yakın eser yazmıştır⁹. Bunların çoğunu şiir kitapları oluşturur. Ayrıca bazı nesir kitapları (inceleme, tiyatro, otobiyografi) da vardır.

A- Bazı Şiir ve Şiir Kitapları:

Nizâr Kabbânî'nin sayıları 44'ü bulan bazı şiir ve şiir kitapları şunlardır:

1. *Kâlet lî es-Semrâ'*, Dimaşk 1944; Beyrut 1969, 1989, 2002.
2. *Tufûletü Nehd*, Dimaşk 1948; Beyrut 1961, 1975?, 1989, 1999.
3. *Sâmbâ*, Beyrut 1949; Beyrut 1960, 1969.
4. *Enti lî*, Beyrut 1950, 1957, 1970.
5. *Kasâ'id*, Beyrut 1956, 1964, 1981.
6. *eş-Şî'r Kindîl Ahdar*, Beyrut 1956, 1963, 1967, 2000 (Makaleler ve bazı şiirler).
7. *Habîbetî*, Beyrut 1961, 1972, 1989, 2004.
8. *er-Resm bi'l-Kelimât*, Beyrut 1967, 1980, 2005.
9. *Hevâmiş 'alâ Defteri'n-Nekse*, Beyrut 1967, 1970 ("Gerileme Kitabına *Dipnotlar*" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.).
10. *Yevmiyyâtü İmre'e lâ Mübâliye*, Beyrut 1968.
11. *Feth*, Beyrut 1968.
12. *Şu'arâ'ü'l-Ardî'l-Muhtelle: el-Kuds*, Beyrut 1968.
13. *İfâde fî Mahkemeti's-Şî'r*, Beyrut 1969.
14. *Menşûrâtün Fidâ'iyye 'alâ Cüdrâni İsrâ'îl*, Beyrut 1969, 1971.
15. *Kitâbü'l-Hub* Beyrut 1970, 1990 ("*Aşkın Kitabı*" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.).
16. *Kasâ'id Mütevahhişe*, Beyrut 1970, 2001.
17. *Lâ*, Beyrut 1970, 1999.
18. *Mi'etü Risâleti Hub*, Beyrut 1970, 1982, 2005.

⁹ Bu hususta geniş bilgi için bk. Hannâ el-Fâhûrî, *a.g.e.*, II, 689-690; Robert B. Campbell, *a.g.e.*, II, 1086-1087; ayrıca bk. Aysel Ergül Keskin, *a.g.e.*, s. 162-164.

19. *Ahlâ Kasâ'idî*, Beyrut 1970, 1992.
20. *Eş'ârün Hârice 'ale'l-Kânûn*, Beyrut 1972, 1980, 1998, 2005 ("Yasak Şiirler" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.).
21. *Îlâ Beyrûti'l-Ünsâ ma'a Hubbî*, Beyrut 1976.
22. *Külle 'Âm ve Enti Habîbetî*, Beyrut 1977, 1981, 2002.
23. *Ühibbûki...Ühibbûki... ve'l-Bakiyyetü Te'tî*, Beyrut 1978, 1993, 2002.
24. *el-A'mâlû's-Şi'riyyetü'l-Kâmile*, Beyrut 1968, 1971; I-II, Beyrut 1978, 1980-1983; "Bütün Yapıtları" serisi içinde I., II., IV., V. ve IX. ciltler, Beyrut 1993, 1998.
25. *Hâkezâ Ektübü Târîha'n-Nisâ'...*, Beyrut 1981, 1986, 1989.
26. *Kâmûsü'l-Âşıkîn*, Beyrut 1981.
27. *Kasîdetü Belkîs*, Beyrut 1982, 2002 (15 Aralık 1982 tarihinde Beyrut'ta Irak Büyükelçiliği'ndeki patlamada hayatını kaybeden eşi Belkîs'in hatırası için yazılmış şiir). Ali Sözer tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir [Yedi İklim, sy. 212-213 (Kasım-Aralık 2007), sy. 214 (Ocak 2008) ve devamı sayılar].
28. *Eş'ârün Mecnûne* (Selîm Berekât'ın seçtiği ve yayımladığı şiirler), Beyrut 1983, 2006.
29. *Kasâ'id Mağdûbün 'aleyhâ*, Beyrut 1986 ("Gazaba Uğramış Şiirler" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.).
30. *Tezevvectüki... Eyyetühe'l-Hürriyye*, Beyrut 1988, 1990, 2006 ("Seninle Evlendim Ey Özgürlük!") adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.).
31. *Lâ Gâlib ille'l-Hub*, Beyrut 1989, 1992, 1999.
32. *Hel Tesma'îne... Sahîle Ahzânî?*, Beyrut 1991.
33. *Hevâmiş 'ale'l-Hevâmiş*, Beyrut 1991.
34. *Kasîdetü Mâyâ*, Beyrut 1993.
35. *Arabian Love Poems: Full Arabic and English Texts*, edited and translated by Bassam K. Frangieh and Clementina R. Brown, Washington, DC 1993; Boulder, CO 1999.
36. *el-İnkisâr*, yay. Yâsir 'Abdünnebî, Kahire 1998.

B- İnceleme ve Tiyatro Eserleri:

1. *'Anî's-Şi'r ve'l-Cins ve's-Sevre*, Beyrut 1972 (Şair Münîr el-'Akeş'le karşılıklı konuşma/diyalog).

2. *el-Kitâbe, 'Amelün İnkılâbî*, Beyrut 1975, 1978 (Makaleler).
3. *Yevmiyyâtü Medîne Kâne İsmühâ Beyrût*, Beyrut 1977 (Denemeler, "Ben Beyrut: Bir Kentin Günlükleri" adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir, yuk. bk.).
4. *Şey' mine'n-Nesr*, Beyrut 1979.
5. *el-Mer'e fî Şi'ri ve fî Hayâtî*, Beyrut 1981, 2000 (Şairle [Nizâr Kabbânî] karşılıklı konuşmalar).
6. *Mâ Hüve's-Şi'r?*, Beyrut 1981, 2000 (Makale).
7. *el-'Asâfirü lâ Tatlûbü Te'şirete Dühûl*, Beyrut 1981 (Şairin akşamlarına başladığı sözler).
8. *el-A'mâlû's-Siyâsiyyetü'l-Kâmile*, Beyrut 1974, 1981, 1983, 1986; "Bütün Yapıtları" serisi içinde III. ve VI. ciltler, Beyrut 1993, 1999.
9.*Ve'l-Kelimât Ta'rifü'l-Gadab*, I-II, Beyrut 1983, 2000 (Kitaplardan seçme nesirler).
10. *Cumhûriyyetü Cünûnistân: Lübnân Sâbikan*, Beyrut 1988 (Üç perdelik oyun).
11. *La'ibtü bi-İtkân ve hâ Hiye Mefâtîhî...*, London 1990; 2000 (Diyaloglar).
12. *el-A'mâlû'n-Nesriyyetü'l-Kâmile*, "Bütün Yapıtları" serisi içinde VII. ve VIII. ciltler, Beyrut 1993.

C- Otobiyografi:

1. *Kıssatî ma'a's-Şi'r: Sîre Zâtiyye*, Beyrut 1970, 1973, 1983, 1997, 2000.
2. *es-Sîretü'z-Zâtiyye li-Seyyâf 'Arabî*, London 1987.

Seçilmiş Kaynakça

- Abdelkadir, Suad, *Shaping Women's Identity in Kabbani's Poetry*, London 1996.
- Achcar, Agnès, *La femme dans la poésie de Nizar Qabbani, essai de traduction*, Bordeaux 1997.
- Ahmed Kabbîş, *Târihu's-Şi'ri'l-'Arabiyyi'l-Hadîs*, Beyrut 1391/1971, s. 635-643.
- Ahmed et-Tavîlî, *Nizâr Kabbânî: Şâ'irü'n-Nisâ'*, Tunus 2007.
- Ahmed Ziyâde, *Nizâr: Şâ'irü'l-Hub ve'l-Mer'e ve's-Siyâse: Mâ Lehû vemâ 'Aleyh*, Kahire 1996.

- ‘Âmir Mübeyyid-Muhammed Kerzûn, *Nizâr Kabbânî: Rahîlü Kârre Şi’riyye* [Dârü’l-Ma’ârif], Suriye 1998.
- Amra, Nancy, *Kabbânî: Şâ’irü’l-Mer’e*, Amman 1997.
- Atassi, Mohammad Ali, “TV Documentary Series on Nezar Kabbani: Poet’s Life as Sanitized Commercial Spectacle”, *Al-Jadid*, 11/52 (Summer 2005).
- Bedir, Atif, “Gazaba Uğramış Şiirler, Nizar Kabbânî, Mavi Yayıncılık”, *Hece*, yıl: 1, sy. 12 (Aralık 1997), s. 111-112 [Tanıtma].
- Bouhrour, Habib, *The Critical Stance of Adonis and Nizar Qabbani*, Amman 2007.
- _____, “N. Qabbani’s Critical Stance under Counter Poetic Modernism”, *Danish Open Academic Journal*, 2 (2007).
- Boullata, I. J., *Modern Arab Poets 1950-1975*, Washington, DC 1976, s. 53-60.
- _____, “Qabbânî, Nizâr”, *Encyclopedia of Arabic Literature*, ed. Julie Scott Meisami and Paul Starkey, London-New York 1998, II, 625-626.
- Campbell, Robert B., *A’lâmü’l-Edebi’l-‘Arabiyyi’l-Mu’âsir, Siyer ve Siyer Zâtiyye*, Beyrut 1996, II, 1084-1087.
- Canova, Giovanni, “Nizar Qabbani: *La mia storia con la poesia*”, *Oriente Moderno*, 54 (1974), s. 204-213.
- Cihâd Fâdil, *Fetâfîtü Şâ’ir: Vakâ’iu Ma’reke ma’a Nizâr Kabbânî*, Beyrut 1989.
- _____, *Nizâr Kabbânî, el-Vechü’l-Âhar*, Beyrut 2000.
- Çağdaş Arap Şiiri Antolojisi*, çev. ve haz. Metin Fındıkçı, Toroslu Kitaplığı, İstanbul 2007, s. 339-357.
- Demirci, İbrahim, “Nizar Kabbanî de Kim?”, *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 1998, s. 13.
- _____, “Akbiyik Dede’nin Torunu Nizar” [Şairin, hem anne hem baba tarafından Türk asıllı olduğu hakkında oldukça ilginç bir yazı], <http://www.40ikindi.com/yazarlar/oku.php?id=3001&kategori=49> [05.05.2009]
- Durman, Nurettin, *Filistin Şiirleri Antolojisi*, İstanbul 2001, s. 47 vd.
- Er, Rahmi, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi (Şiir-Öykü)*, Ankara 2004, s. 63-73.

- Ergül, Aysel, "Nizâr Kabbânî'nin "el-Mecd li'd-Dafâ'iri't-Tavîle" Şiiri Üzerine Yapısal İnceleme Denemesi", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 27 (Aralık 2001), s. 73-87.
- _____, "Nizâr Kabbânî'nin "el-Mecd li'd-Dafâ'iri't-Tavîle" Şiirinin Anlam Yapısı Yönünden İncelenmesi", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 2, sy. 28-29 (Haziran-Aralık 2002), s. 59-74.
- _____, *Şiirin Galip Aşkın Devrik Kralı Nizâr Kabbânî'de Aşk ve Kadın*, Ankara 2006.
- Ersöz, Sema, "Ben Beyrut", *Haksöz*, sy. 116-117 (Kasım-Aralık 2000). [Tanıtma]
- el-Esed, Felek Cemîl, *et-Tehaddî ve'r-Refd fî Şi'ri Nizâr Kabbânî*, Yüksek Lisans Tezi, Câmî'atü Tişrîn/Suriye, 2000.
- Fedvâ Fu'âd 'Abbâs, *Nizâr Kabbânî: Şâ'irü Hâze'l-'Asr*, Kahire [2002].
- Gabay, Z., "Nizâr Qabbânî, the Poet and His Poetry", *Middle Eastern Studies*, 9/2 (May 1973), s. 207-220.
- el-Gâmidî, Sa'îd b. Nâsır, "Nizâr Kabbânî... ve'l-Harb 'ale'l-'Akîde ve's-Şerî'a", *el-Müctema'* [Küveyt], sy. 1300 (22 Muharrem 1419/19.5.1998), s. 45-47.
- Hânî Hayyir, *Nizâr Kabbânî*, Dimaşk 2004.
- Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fî Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî: el-Edebü'l-Hadîs*, Beyrut 1986, II, 686-697.
- Hasan Âl Bilâl, "Nizâr Kabbânî, Kelimât Mülevvene ba'de'r-Rahîl", *el-'Âlem* [London], sene: 14, sy. 620 (12 Muharrem 1419/9 Mayıs 1998), s. 24-25.
- Hırsto Necm, *en-Nercisiyye fî Edebi Nizâr Kabbânî*, Beyrut 1983.
- "Hüzünlü İrmak" (Nizar Kabbani), *Virgöl*, sy. 32 (Temmuz-Ağustos 2000), s. 4 [Tanıtma].
- "Kabbânî", *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, X, 6138.
- Kahf, Mohja, "Reflections on Kabbani: Erotics and Politics Embrace in Poetic World of Reckless Women and Sultan's Daughters", *Al-Jadid*, 4/23 (Spring 1998).
- _____, "Politics and Erotics in Nizar Kabbani's Poetry: From the Sultan's Wife to the Lady Friend", *World Literature Today*, 74/1 (Winter 2000), s. 44-52.

- Kahraman, Kemal, *Kuşatma Altında Beyrut Günlüğü; Çağdaş Arap Şiirinden Beyrut İşgali*, İstanbul 2007.
- Khouri, M. A.-Algar, H., *An Anthology of Modern Arabic Poetry*, Berkeley 1974, s. 161-195.
- Koparan, Ergin, "Aşk ve Kavga Şairi: Nizar Kabbânî", *Virgöl*, sy. 9 (Haziran 1998), s. 52-53.
- Leaman, Oliver, *İslâm Estetiğine Giriş*, trc. Nuh Yılmaz, İstanbul 2010, s. 127, 128-129.
- Mansour, Wisam, "Kabbani's Women: From the Sultan's Wife to the Lady Friend in Exile", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. 44, sy. 1 (2004), s. 1-15.
- _____, "Arab Women in Nizar Kabbani's Poetry", *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, 25/2 (2005), s. 480-486.
- Martínez Montávez, Pedro, "Nizâr Qabbânî", *Anaquel de Estudios Árabes*, 9 (1998), s. 251-252.
- _____, "Al-Andalus y Nizar Kabbani: La Tragedia", *Ilustración de las Religiones. Cuadernos*, 1 (1998), s. 9-24.
- _____, "La luz del destierro, de Nizar Kabbani", *Anaquel de Estudios Árabes*, 11 (2000), s. 423-427.
- Mignon, Laurent, "İşk ve Aşkın Buluştuğu ve Ayrıştığı Yer: Nizâr Kabbânî ve Cemal Süreya'nın Şiirinde Sevgili ve Mesaj", *Doğu Batı*, yıl: 7, sy. 26 (Şubat-Mart-Nisan 2004), s. 111-123.
- _____, *Gezginin Günlüğü*, Ankara 2002.
- Mirfet Dehhân, *Nizâr Kabbânî ve'l-Kadıyyetü'l-Filastîniyye*, Beyrut 2002.
- Muhammed Tarabeyh, *Nesrû Nizâr Kabbânî*, Dimaşk 2003.
- Muhyiddîn Subhî, *Nizâr Kabbânî: Şâ'iren ve İnsânen*, Beyrut 1958.
- _____, *el-Kevnü's-Şî'rî 'inde Nizâr Kabbânî*, Beyrut 1977; Libya 1982.
- Mustafâ el-Kîlânî, *Cevle fî 'Âlemi Nizâr Kabbânî*, Sûse/Tunus 2003.
- Mü'min el-Muhammedî, *Nizâr Kabbânî: Şâ'irü'n-Nisâ' ve's-Sevre*, Kahire 2007.
- Mü'minât eş-Şâmî, *el-Îkâ' fî Şî'ri Nizâr Kabbânî*, Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atü Dimaşk, 2002.
- Nebîl Hâlid Ebû 'Alî, *Nizâr Kabbânî: Şâ'irü'l-Mer'e ve's-Siyâse*, Dimaşk 1999.

Nizâr Kabbânî, *Poemas amorosos árabes*, İspanyolcaya çev. Pedro Martínez Montávez, Madrid 1965, 1975, 1988.

_____, *Poemas políticos*, İspanyolcaya çev. Pedro Martínez Montávez, Madrid 1975.

_____, *Tú, Amor*, seçki ve çeviri: Pedro Martínez Montávez, Madrid 1987.

_____, *Arabian Love Poems: Full Arabic and English Texts*, edited and translated by Bassam K. Frangieh and Clementina R. Brown, Washington, DC 1993; Boulder, CO 1999.

_____, *On Entering the Sea: The Erotic and Other Poetry of Nizar Qabbani*, translated from the Arabic by Lena Jayyusi et al., New York 1996, 1998, 2006.

_____, *İşgal Altında*, çev. Turan Koç-İbrahim Demirci, Kayseri 1996.

_____, *Gazaba Uğramış Şiirler*, çev. İbrahim Demirci, İstanbul 1997.

_____, *Gerileme Kitabına Dipnotlar*, çev. Ergin Koparan, İstanbul 1997.

_____, *Ben Beyrut: Bir Kentin Günlükleri*, çev. İbrahim Demirci, Ankara 1999.

_____, *Aşkın Kitabı*, çev. Laurent Mignon, İstanbul 2000.

_____, *Hüzünlü İrmak*, çev. Metin Fındıkçı, İstanbul 2000.

_____, *El libro del amor*, Arapçadan İspanyolcaya çev. María Luisa Prieto, Madrid 2001, 2005.

_____, *Il fiammifero è in mano mia e le vostre piccole nazioni sono di carta*, a cura di V. Colombo, Genova 2001.

_____, *Yasak Şiirler*, çev. Kemal Yüksel, İstanbul 2002.

_____, *Gözlerinin Mavi Limanında; Aşk-Kadın-Hüzün Şiirlerinden Seçmeler*, Arapçadan çev. Rıza Halilov-Aysel Ergül, İstanbul 2002.

_____, *Republic of Love: Selected Poems in English and Arabic*, translated from the Arabic by Nayef al-Kalali, edited by Lisa Kavchak, London-New York 2002.

_____, *Seninle Evlendim Ey Özgürlük!*, çev. Kemal Yüksel, İstanbul 2003.

_____, *Nach deinen Augen gehen die Uhren der Welt: Gedichte I*, Arapçadan çev. Alya Krupp-al-Shamma, Norderstedt 2005.

_____, *El libro del amor*, İspanyolcaya çev. Ramiro A. Calle, Madrid 2007.

_____, *Poe`mes chante`s et autres succe`s*, présentation et traduction Mustapha et Abdelkrim El Kasri, Rabat 2007.

- _____, "Ben Beyrut: Bir Kentin Günlükleri", Türkçesi: İbrahim Demirci, *Hece*, yıl: 2, sy. 22 (Ekim 1998), s. 58-60; yıl: 2, sy. 23 (Kasım 1998), s. 72-73; yıl: 2, sy. 24 (Aralık 1998), s. 61-63.
- Nizâr Kabbânî: Şâ'irün li-Küllî'l-Ecyâl*, I-II, haz. Muhammed Yûsuf Necd, Beyrut 1998.
- "Nizar Kabbânî'nin Deneme Üzerine İki Mektubu", çev. Ali Sözer, *Az Edebiyat*, sy. 2 (Ağustos-Eylül-Ekim 2008).
- Öz, Asım, "Egemen Söyleme Karşı Eleştirel Tanıklığın Şairi: Nizâr Kabbânî", *Haksöz*, sy. 204 (Mart 2008), s. 65-72.
- Pakdil, Nuri, *Arap Şiiri [Güldeste]*, II, genişletilmiş 2. baskı, Ankara 1998, s. 155-158.
- Sa'îd Beşîr, *Kabbânî: Şâ'irü'l-Hub ve'l-Elem*, Amman 1997.
- Salâh Niyâzî, *Nizâr Kabbânî: Ressâmü's-Şu'arâ'*, London 1998.
- Salâhuddîn el-Hevvârî, *el-Mer'e fî Şi'ri Nizâr Kabbânî: Dirâse Nakdiyye*, Beyrut 2001.
- Sâmî el-Keyyâlî, *el-Edebü'l-'Arabîyyü'l-Mu'âsır fî Sûriyye: 1850-1950*, Kahire 1968, s. 438-449.
- Tanrıverdi, Eyyüp, "Yasak Şiirler", *Folklor/Edebiyat*, c. 14, sy. 53 (2008/1), s. 262-264 [Tanıtma].
- Tur, Salih, *Nizâr Kabbânî; Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*, Doktora Tezi, danışman: Prof. Dr. Rahmi Er, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005.
- _____, "Nizâr Kabbânî'nin Aşk Şiirlerinde Annelik", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, yıl: VI, sy. 20 (Kış 2006), s. 117-132.
- _____, "Nizâr Kabbânî'nin Aşk Şiirlerinde Narsisizm", *Folklor/Edebiyat*, c. 14, sy. 53 (2008/1), s. 185-208.
- Tülücü, Süleyman, "Suriyeli Çağdaş Arap Şairi Nizâr Kabbânî Üzerine Bazı Notlar", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 28 (2007), s. 1-8.
- Velîd Ebû Zahr, *el-Vatanü'l-'Arabî*, sy. 1105 (8 Mayıs 1998)'deki yazısı.
- Wild, Stefan, "Nizar Qabbani's Autobiography: Images of Sexuality, Death and Poetry", *Love and Sexuality in Modern Arabic Literature*, edited by Roger Allen et al., London 1995, 2001, s. 200-209.
- Yalar, Mehmet, *Modern Arap Şiiri*, Bursa 2003, s. 54, 111-112, 183 ve tür. yer.
- Yüksel, Azmi, "Nizâr Kabbânî'den Bir Şiir", *TÖMER/Edebiyat Dergisi*, sy. 3 (Ocak-Şubat 1997).